

United States Holocaust Memorial Museum.

Rozhovor s Leopoldem Farberem

RG-50.675.0019

Dobrý den.

Dobrý den.

Děkujeme mnohokrát, že jste byl ochoten se s námi ještě jednou sejít a povyprávět o vašich zkušenostech. Můžete mi říci vaše jméno?

Leopold Farber.

Kdy jste se narodil?

Jednatřicátého října tisíc devět set dvacet osm.

A kde to bylo?

To bylo na Slovensku, v Haliči, to je kousek od Lučence.

Byli jsme zde před několika týdny a bavili jsme se společně o těch událostech, které se staly v tom období druhé světové války, mám z toho i nějaké poznámky u sebe, čili když se dnes budeme opět bavit o těchto událostech, tak možná z těchto otázek budu rovněž vycházet. Můžete mi říci, jak dlouho jste žili na Haliči na Slovensku?

No, víte, to bylo, dá se říct v dětství, pak jsme se přestěhovali do Kostelce na Hané, a z Kostelce na Hané, tatínek byl kadeřník, tak se pak přestěhoval do Boskovic, on tam měl rodinu a tam jsem vlastně prožil dětství.

V kterém roce jste přišli do Boskovic?

To mohlo být, to bylo v dětství, školu jsem navštěvoval už v Boskovicích.

Máte nějaké sourozence?

Měl jsem sestru, ale ta už umřela, tak dva roky.

Žili v Boskovicích před válkou nějakí židé?

To bylo dá se říct židovský město, jak jsem se dozvěděl od tatínka, tak oni, židé, když byla válka, tak chtěli od Hitlera, nabízeli mu velkej obnos, aby Boskovice byly židovský, jenomže pravděpodobně on s tím nesouhlasil a židé odsud šli na odsun. A byly tu dva odsuny, jeden byl, to bylo asi ve dvačtyřicátém roce, a potom tam byl ještě dodatečně, to byl z toho smíšeného manželství.

Já děkuju, já bych se dostal k těm odsunům potom až později během rozhovoru, mě by ještě zajímala ta situace před válkou, vlastně konec třicátých let, kdy jste byl mladý chlapec.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No dá se říct, že prvního dědečka jsem nezažil, on byl žid, a tam v Boskovicích, tam u té vážné studny byl obchodník Donát, a ten Donát měl obchod a měl služku, která šla do sklepa pro nějaké potraviny nebo tak něco a ona postavila svíčku na dřevěný sud a ona nějak zapoměla a tam vznikl velký požár, to bylo ještě před válkou, to zažil můj tatínek. A když tam vznikl ten požár, tak on ten dědeček, ten první, byl v Makabi, to byla jako židovská organizace, a když vypukl požár, tak jako požárník byl u té špicy, u stříkačky, a jako oni otevřeli ty dveře, tak to vybuchlo a on byl popálenej, bylo jich víc, těch židů, ale v Boskovicích tenkrát nebyla nemocnice a vezli je do Brna, a on cestou zemřel. A dá se říct, že toto jeho úmrtí mne zachránilo od koncentráku, že babička si vzala dalšího žida, ale on byl pokřtěný, takže oni nemuseli do koncentráku, protože to bylo smíšený manželství, a já jsem zůstal jako jeden z mála v Boskovicích, kteří si pamatuju ten odsun z Boskovic. Ten odsun byl od vážné studny v Boskovicích.

Ještě bych se chtěl zeptat... Děkuji. Chci se zeptat, kde jste bydleli v Boskovicích, v které části Boskovic jste bydlel?

No bydleli jsme v Plačkově ulici, to bylo pod tou vážnou studnou, jak říkali, takových dvě stě metrů tam byla budova, kde bydlel dědeček a naši.

Vaše maminka byla rovněž židovského původu?

Maminka byla ze Slovenska katolička, ona byla dá se říct ryzí katolička, rodina, dědeček drugej, byl Slovák, tam jako židovská nebyla v oblibě, no.

Říkáte, že nebyla v oblibě, projevovalo se to nějak ve vztazích mezi rodinou vaší maminky a rodinou tatínka? Někjaké rozpory?

Jaké byly vztahy? No my jsme si toho tenkrát jako děcka moc nešímal, vím, že tatínek někdy šel do té, do židovského synagogy, jo, a maminka chodila do katolického, a já jsem ministroval, takže to bylo... Oni to navzájem si trpěli, to náboženství.

Vy jste šel někdy s tatínkem do synagogy? Šel jste někdy s tatínkem do synagogy?

To jsem vám nerozuměl, tatínek...?

Jestli jste se šel někdy s otcem podívat do synagogy?

Byl jsem tam několikrát, ale potom za Německa to bylo zavřený, takže už tam se nechodilo, a ono taky tam zůstalo moc málo z těch židů, to byly většinou smíšený manželství.

A vy jste sám sebe považoval spíše za nositele židovské tradice, nebo křesťanské tradice, tenkrát když jste byl malý? Jak jste vnímal židovství?

Já bych to řekl tak takhle, babička Baderlová, ona byla, žila se židem, tak oni navzájem se trpěli. A babička obhospodařovala židovský hřbitov, tam chodila na trávu, jo, že jsme měli králíci, jo. A to půl hřbitova nebyla obsazená hrobama.

Když jste chodil do školy, chodily s vámi do třídy rovněž nějaké židovské děti, děti z židovských rodin?

Chodily, ale nebylo jich moc.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Vzpomenete si na jména těch dětí?

Takové jestli byly čtyři nebo pět, nebylo moc židů.

Vzpomenete si na jejich jména, jak se jmenovali?

Hofmann, Plaček, zajímavý je, že některý měli úplně český jména, Goldstucker, ono po tolika těch letech se těžko vzpomíná, Ulmann, Langer, člověk si to vybavuje dost těžko už, po těch... Děvčata byly Lustigovy a Bruhlovy, Hatschekovy, ti Hatchekovy, to byla známá rodina...?

Jaká rodina?

Gottwald, no tam bylo, říkám, to bych si musel povzpomínat.

A to jsou jména lidí, kteří s vámi chodili do školy?

Ano, to byly, ony měli dost dětí, některý rodiny byly hodně, hodně dětí měly.

Říkal jste, že v Boskovicích byla velká židovská komunita, jaké byly vztahy mezi tou židovskou komunitou a českou?

Pravděpodobně to mohlo být tak kolem takové pětistovky židů, který potom vlastně šli na odsun.

Jaké byly vztahy mezi tou českou... Mezi českými obyvateli Boskovic a mezi tou židovskou komunitou?

Já myslím, že to tam ani nerozlišovali, že jsem četl knížku, kde vím, že byli i starostové, židé byli starostové, oni měli svojí radu... Byly tam různé zaměstnání, já jsem vyčetl, že můj dědeček měl zaměstnání otravovače krys, tak jsem se tomu zasmál, říkal jsem si, že možná od té doby jsem nenáviděl komunisty, jo. Byli tam...

A co dělali, když si vzpomenete na vaše židovské sousedy, co typicky dělali nebo vzpomenete si na nějaké profese, které vykonávali? Nebo obchody které měli?

Měli různé obchody, a byli i podomní židé, zajímavý je, že u židů byla taková tradice, když někdo bankrotoval, tak oni mu dali možnost, aby se vzpamatoval, že třeba mu nabídli nějaký místo, ale vím, že u nás bylo, že tatínek byl krejčí, to bylo dost židovský město krejčích, tenkrát se hodně šilo. Byli tam továrníci, kteří měli židovský náboženství, jo. Obchodníci byli, Hanák, to byl bohatý žid, kterej měl železářství, ony živnosti byly různé. Byli holiči, jo, Singer, Singer holič, vidíte, že při tom se mi vybavilo jeho jméno. Díval jsem se na film, kde vzpomínali, že Singer se teď dožil, nějaký žid, sta let. Takže člověk si vzpomene po tolika letech na některý občany židovského toho...

Když srovnáte bohatství té české komunity a té židovské komunity, byly tam velké rozdíly ve vlastnictví, v majetkovém vlastnictví mezi nimi?

Teď jsem si vzpomněl na zajímavou věc, když tady vzpomínáme, tatínek jistou dobu dělal trhovce, oni šili obleky, on byl tam zaměstnaný, a jezdili na jarmarky, kde prodávali to zboží. Že oni byli hodně obchodníci, to byla jako výsada těch... A oni ještě, vyprávěl ještě tatínek, že on dostal příkaz, aby do obleku, do šatů dával nějaký peníz, on poručil člověku, aby si šáhnul, jakou má podšívku a on tam nahmátl tu korunu nebo pětikorunu nebo co tam bylo. Že oni měli taky nějaký fígle, víte... To je

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

jenom jedna vzpomínka taková. Že tatínek dělal u zedníků, tatínek... Oni tenkrát židé, jestli to bylo nezaměstnanost, to já nevím, ale oni měli takovou, že drželi pohromadě, ti židé. Taky si vybavuju na hřbitově, ona tradice byla, možná jste to už někdy slyšel, že kdo přišel na hřbitov, tak dal na obrubník kámen, a ten byl tráva, a podle té trávy se poznalo, kdy tam byla návštěva. Možná jste to už slyšel.

Byly velké rozdíly v bohatství mezi Čechy a židy v Boskovicích?

Já si myslím, že ne, tam byla taková, jak jsem se zmínil, oni nenechali žida, aby byl nějak moc chudej, dali mu třeba možnost, aby prodával zápalky nebo takovým způsobem, ale já jsem nikdy do hloubky nešel. Ale byla tam taková vzájemná soudržnost, to jste chtěl asi slyšet.

Jak se na židy koukali ti nežidovští obyvatelé města?

Já si myslím, že tenkrát ani to nerozlišovali, že... Víím, že tam bylo židovské město, to bylo ohraničený, a mezi židy bydleli i katolíci, takže tam se moc nerozlišovalo.

Když jsme se spolu bavili minule, zmínil jste, že právě rozdíly v tom bohatství mezi židovskými a českými obyvateli města vlastně způsobovali určité, možná závist, nebo byl jste svědkem něčeho takového?

Tam byl hrabě Mensdorf, v Boskovicích, a on nebyl žid, ale dal možnost židům, aby tam měli nějakou továrničku nebo něco takového, dá se říci, že teprve Hitler zapříčinil, že tam byla taková jako nevraživost. My jsme třeba, víím, že když přišli Němci do Boskovic, tak pozvali chudý lidi na polévku, jo, ale naši nikdy na tu polévku nešli, že oni neuznávali Němce, oni je nenáviděli, možná z toho důvodu. Je zajímavý, že když šli na odsun, oni nevěděli, že jdou na odsun, oni měli za to, že jdou na práci do Německa, jo.

A vy jste třeba viděl, jak Němci rozdávali polévku, nebo co to bylo za polévku, jak se tomu říkalo?

Eintopf... To víím stoprocentně, že tam byla nějaká rodina Plačkova, člověk se jim nedivil, oni byli chudí, a mnoho těch boskovských lidí na tu polévku šli, protože oni nevěděli, co s nima Němci nebo co s náma Němci zamýšlí. Ale naše rodina Němce nenáviděla, nevím proč, ale...

Setkal jste se někdy s nějakým antisemitským projevem proti židům žijícím v Boskovicích?

No to právě bylo, když přišli Němci, tak někteří boskovští lidé říkali, „Patří to židákům,“ nepočítali s tím, že to, co oni schvalovali, že potom dělali s našima lidma, že potom šli do koncentráku taky.

Vy jako smíšená českožidovská rodina, cítili jste se ohroženi, poté co přišli Němci?

No já víím, že tady z toho vyprávění, jak říkal jsem, že rada židovská se usnesla, že dají Hitlerovi nějaký odstupný, jenomže Hitler si říkal, „Co, tady nám dávají odstupný, když mi jim zabavíme majetek.“ Mne překvapilo, že jako historik, že z rodiny Hitlera byli taky židé, vííte, to člověk nedovedl pochopit, kde se vzala ta jeho nenávisť vůči židům.

Jak se proměnila situace židů v Boskovicích po okupaci?

Jak proběhla... No mnoho lidí mělo za to, že ti židé mají nějaké majetky, velký, no oni byli bohatí, někteří židé. A taky dá se říct, že jsme zažili, že v Boskovickém hřbitově vykrádali naši lidi jo, že i

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

rozbíjeli desky a tak dále, ale to bylo už za války, taková se vypěstovala nenávist. Ale ti lidé nemohli za to, že se narodili jako židé, ale ta nenávist tam byla, až přišel Hitler. Co jste chtěl slyšet další?

Chtěl jsem se zeptat, jestli byli židé nějakým způsobem omezováni v každodenním životě, poté co přišli Němci?

Protože ti židé byli v naší rodině, vím, že museli nosit hvězdu, oni to dělali tak, že ženy nosili taštičky a zakrejšovaly jí, ono to svým způsobem byla taková urážka, že nosili ti židé ty hvězdy.

Kdo od vás z rodiny musel nosit hvězdu?

No to byli ti, co většinou šli na ten odsun, to bylo těch šestnáct lidí. Já jsem moc dobře neznal takové vztah, vím, že to byla tetička, strýček, to jsem věděl, ale že tam byli sestřenice, bratrance a tak dále. Víím, že jenom ten počet – takových šestnáct lidí – muselo jít na ten odsun.

Váš tatínek musel nosit hvězdu?

Nemusel, nemusel, že je... To bylo už smíšený manželství, ale to si pamatuju, že když jsme byli s tatínkem se rozloučit s tou naší rodinou, tak jedna sestřenice měla panenku, a jak ten jeden voják viděl tu panenku, on to hodil na tu hromadu a ona ho kopl. A on jí zbil a tatínek povídá, „Pojď honem domů,“ a já říkám, „Proč? Přišli jsme se rozloučit s rodinami,“ a on říká, „Co kdyby někdo řekl, 'To jsou taky židé.'“ No tak jsem, viděl jsem začátek odsunu, ale pak dál už si nepamatuju. Víím, že tím odsunem nastala taková nenávist některých lidí, některým lidem to bylo jedno, Boskovákům, že...

Vzpomenete si na někoho, kdo by to nějak komentoval v tomto směru, ten odsun?

Já nevím, tenkrát já jsem měl jako kluk jiný zájmy, ale určitě, psali o tom v novinách, takový různý... víím, že se tam mluvilo jako o různých případech, jako že židé vraždili český děvčata a tak dále, ale to záměrně se pěstovalo v lidech, ta nenávist. Čechům vůči Němcům a Čechů vůči židům a tak dál.

Vzpomenete si, kdo třeba mluvil o tom, že židé zabíjejí mladé české dívky? Kdo o tom mohl hovořit?

No říkám, o tom psaly noviny, některé ty příhody, i byla složená písnička „Židé zabili tam českou holku“ a tak dále... To se záměrně pěstovalo, něco podobného bylo, komunisté pěstovali nenávist vůči druhým lidem českého původu.

Vy... Pamatujete si tu písničku protižidovskou?

Jo, to je už hodně dlouho, „V poledne v jednom lesíčku, stala se tam vražda, židé tam zabili...“ a teď... No víím, že to byla písnička, která popuzovala vůči židům, no.

Slyšel jste jí někdy někoho zpívat?

No určitě, když jsem si to nějak vybavil.

A kde jste jí třeba slyšel, kdo jí zpíval, tu písničku?

To byly dokonce i kabarety takový, který se zpívaly, jo, víím, že se židák maloval vždycky s takovým velkým nosem, a tak...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

To byly kabarety, jaké kabarety, co to bylo?

No to už bylo většinou za Německa, jo, tady tohle, ale v dětství si to člověk nevybavuje, já jsem taky hrával divadlo, ale nikdy jsem... Víím, že židé tam měli svůj dům, Makabi, kde hrávali i divadlo, mám i knížku, nějakou, kde se vzpomíná, jaký hrávali divadla a tak dál.

A vy jste viděl někde tento kabaret, kde by nějakým způsobem zesměšňovali židy?

No byly i filmy natočené, to víte, to už je hodně dávno...

A vy jste to viděl, takový film někde?

Ono se to tam právě... Tam byli v Boskovicích Orli, Sokoli a židé, a oni měli svoje divadla a tam každé si hrál ty svoje role.

Jestli si vzpomenete, jestli jste třeba viděl, jestli jste se šli třeba se školou podívat na nějaké takové představení, nebo jestli... Jestli si nevzpomenete, při jaké příležitosti jste mohl vidět takovéto představení protižidovské?

To nevím, ale víím jedno, že židé byli hrozně nenáviděni od Němců, to pramenilo z toho, že židé jsou bohatí, ale oni byli aj židé chudí. A dá se říct, že oni ti židé boskovští nebyli nějak moc bohatí.

Zmínil jste, že vaši příbuzní, stejně jako ostatní židé v Boskovicích, museli nosit židovské hvězdy, co ještě jim bylo přikázáno nebo zakázáno dělat, po okupaci?

Oni nesměli v určitých obchodech nakupovat, bylo tam, že nesměli chodit do škol, to bylo záměrně vypěstované, tady tahle ta nenávisť, jo. Ale říkám, nás těch děcek se to netýkalo, kdybyste chtěl slyšet vyprávět, co židovskej hřbitov, že tam byli ukrytí ruští, to bych vám mohl říci, protože jsem u toho byl, jsem to sám zprostředkoval.

Měl jste bratrance a sestřenice, které nosili hvězdy, jste říkal. Vy jste se nimi stýkal za války?

No pochopitelně, my jsme to nerozlišovali, že tady ta naše rodina byla míšená, tak my jsme to tak aj viděli, tak jsme se dívali na ty židé, že jsme je znali, to byla naše rodina, a to byla taková zvláštní, oni nerozlišovali to naše náboženství a některý ten žid byl jim i pomalu vzorem, jestli to bylo tím jejich náboženstvím nebo, to člověk nedovede tenkrát pochopit.

A vzpomenete si, jestli za války, když jste byl třeba někdo s bratranci nebo sestřenicemi, dotklo se někdy těch vašich příbuzných nějaké to omezení, že jste třeba chtěli někam jít, ale nepustili vás tak kvůli židovským hvězdám nebo...? Vzpomenete si na něco takového z období války?

Ne, já jenom víím, že si to zakrejvali, to víím, to si pamatuju, že by někdo v Boskovicích, „To je židák,“ nebo něco takovýho, vííte, to nebylo tam. Tam žili tolik roků křesťané se židama, to aj pokračovalo v té válce.

Vy jste chodili nakupovat židovských obchodů, před válkou?

No dá se říct, že oni ti židé víc vycházeli vstříc těm chudým, kdo tam nakupoval, nakupovalo se na knížku, já si pamatuju, že se dostávali obrázky vojáků v tom obchodě, našich vojáků, to si pamatuju, takový detaily, ale tak jinak do hloubky jsem nešel.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Jak se dotkla těch židovských majitelů těch obchodů okupace?

No někteří vůbec nesměli prodávat, byly tam takový zaměstnání, kožkaři, že dělali sběr kožek, jo, ti lidé, ti Boskováci, doopravdy jsem nikdy neviděl, že by dávali najevo některým lidem... Třeba ti chudí nenáviděli bohatý, a jestli byl žid, to neviděli. Ale ta nenávist tady byla, chudého vůči bohatému. A to bylo všude a i teď je to.

Viděl jste po Boskovicích nějaký protizidovský nápis, nebo že by se třeba někde označily nějakým způsobem židovské obchody nebo továrny?

Vím, že určitou, když přišli Němci, to se objevilo v Boskovicích aj i takový nějaký nápisy a takhle.

Vzpomenete si, jaké nápisy to byly?

Čistě židovský hvězdy a k tomu nějaký to říkání, jo, to je všechno, co tak si vybavuju z toho dětství.

Kdy jste se dozvěděli, že část vaší rodiny a značná část obyvatel Boskovic bude určená k deportaci?

Když ti první šli na odsun, to jsme netušili, pak jsme dostali dopisy, a se mi vybavuje taková vzpomínka, že z Kojetína někdo se obrátil, že bude zprostředkovat nějaký zaslání balíčků, jo, ale nás překvapilo jedno, že my jsme poslali, jednou nebo dvakrát jsem já vezl do Kroměříže, ne, do Kojetína, do Kojetína, takový balíček, vozil jsem to, potom tatínek tam to vozil, a pak to přestalo, tak nevím, buďto toho dotyčného popravili, zavřeli nebo něco, ale už jsme přestali posílat, že jsme neměli kontakty.

**Vy jste říkal, že šlo víc transportů, nebo že ty deportace byly rozděleny do několika dní nebo...
Můžete mi popsat ten první, kdy vlastně došlo poprvé k deportaci boskovických židů?**

No to byli právě z té naší rodiny, a potom šla teta Krbcová... A on byl, považte, že můj strejček, on byl katolík a on šel s tou tetou dobrovolně, že ona byla hodně tlustá a ona se nemohla pohybovat, tak... A tito se vrátili, tito jenom se vrátili, Krbcovi. Strejček a teta, jináč ti druzí... nevíme... Mám tam, potom po válce se řešil, že dostali nějaký odškodnění nebo tak nějak, tak rodina, Hatschekova, Bruhlova, a tak dále.

Ale vzpomenete si na to, když poprvé odešli židé z Boskovic, ti vaši příbuzní a ta většina židů kdy odešla z Boskovic, vzpomínáte si na ten den, kdy museli jít?

Já počítám, že to bylo ve dvačtyřicátým roce, tam na té desce v Boskovicích je to uvedené, kdy byli odsunuti, to já už si nepamatuju. Ale vím, že ten strýček a teta Krbcovi, ti šli po, to byl ten druhý transport, to smíšený manželství, to bylo, že si vzal žid katoličku nebo opačně, katolík si vzal židovku.

Vy jste sám viděl ten první transport, když poprvé deportovali...?

No to jsem tam byl s tím tatínkem, když jsem viděl, jak tu panenku hodil na tu hromadu a to hned mi říkali, „To nejdou na práci, to je něco horšího.“

Kde to bylo, kde byli shromážděni ti boskovičtí židé?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Tam u té studny, u vážné studny se tomu říkalo. To bylo skladiště, tam bylo hasičský skladiště kousek od té studny. A tam u té studny právě našel nějaký Kupka, to byl Rus, toho prvního partyzána, nebo prvního Rusa.

Vy jste se tedy šel s tatínkem podívat na to místo shromáždění, potkali jste již cestou nějaké židy, kteří by směřovali k tomu seřadišti nebo k tomu místu, který měli určený?

To oni dostali nějaký oznámení, co si mohou vzít, o jaký váze, a oni jim to stejně sebrali, takže to naházeli na hromadu, co ti lidé měli u sebe, a tak dál.

Říkali vám třeba příbuzní, co si s sebou berou, co si balí? Byl jste svědkem někdy toho, že se někdo z vašich příbuzných bavil s vámi nebo s rodiči o tom, že musejí jít a co si s sebou mohou vzít?

Pravděpodobně to byla záležitost našich rodičů, že mluvili s nima, ale vím, že si mohli určitou dávku vzít s sebou na ten transport, ale nevěděli, kam jdou. Že jednali s tím Hitlerem, aby bylo židovský město, to mi tatínek řekl osobně, a pak mu to vrtalo hlavou, říká, „Jestli ten Hitler se zamyslel nad tou sumou, tak je požene do nějaké hrůzy.“ To jsou ale mé určitý jenom dedukce.

Viděl jste nějaké vaše sousedy nebo příbuzné, jak si balí věci k deportaci?

Neviděl.

Viděl jste, jak někdo směřuje na to místo, kde se měli seřadit?

To jsem viděl, to vím, že to bylo u té vážné studně, že pak na paměť dali tam tu desku, že odsud šel odsun židů z Boskovic.

A vy jste viděl, jak přicházejí lidé na to místo, kde se měli shromáždit, vy jste to osobně viděl, jak někdo přichází?

To tam bylo stanoveno, do kdy tam musí se kdo dostavit, tatínek mě... Ale já jsem šel s tatínkem, maminka tam nešla se sestrou, to vím, ale já jsem byl svědkem, když jsem viděl, jak ten německý voják hodil... Ta sestřenice měla čtyři roky nebo něco takovýho, ona to... Měla panenku a on jí to odhodil. Ona ho kopl a on jí za to zbil, to je všechno. To se mi vybavilo, mám dokonce někde její fotku, to...

Jak to tam vlastně vypadalo, na tom shromaždišti? Kolik tam mohlo být lidí?

To mohla být... Tam byli do Boskovic svezení z okolí, ale já počítám, že tak ta pětistovka nebo něco.

Můžete nějak popsat tu atmosféru toho setkání, byl tam hluk nebo ticho, jak to tam vypadalo?

To se mi nevybavuje, ale byla to taková dost smutná záležitost, takže asi tam bylo ticho, no... já jsem byl poměrně děcko, jo, takže jsem to tak bral, tak jsem si to zapamatoval, víte, ono je to už hodně roků.

Viděl jste tam nějaké vojáky nebo policisty?

Byli to vojáci, kteří to tam měli už obstoupené, oni měli instrukce, asi věděli, kam ti židi půjdou. A teprve s tím filmem, co teď promítají, si člověk ledacos vybavuje, víte.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Vy jste říkal, že ti židé byli již nějakým způsobem obestoupeni vojáky?

No to bylo celý tam to židovský město, jo.

A vy jste se setkal s vašimi příbuznými v ten den, když odcházeli do transportu?

Jak bych vám vysvětlil, tam mohli jít naši lidi, na to shromáždění, a co se potom odehrálo, to už jsem neviděl, to mě tatínek odvedl domů.

A vy jste se stačil rozloučit s vašimi příbuznými, se strýci a...

No, no...

Vy jste je tam potkal?

Jo, to bylo takový určitý poslední rozloučení s nima.

Vzpomenete si, jaká měli zavazadla?

Cože?

Jestli si vzpomenete, co měli s sebou, ti lidé, co museli k deportaci?

To já tedy říkám, kdyby žil tatínek, ten by vám mohl říci, ale já... já jsem viděl jenom hromadu balíčků, který byly tam u té vážné studně, takhle...

Takže oni si nemohli nechat zavazadla u sebe, ale museli je někam naházet na hromadu?

Já nevím, ani jakým způsobem třeba hodinky, nebo... To mě tak trochu jako děcko moc nezajímalo.

Říkal jste, že byl ještě jeden transport, ve kterém šel váš strýc s tetou, vy jste se byl podívat na to, když odcházeli?

Na rozloučení se strýcem, tam jsem nebyl, tam jsem jenom o tom slyšel z vyprávění rodičů.

A říkali vám, jak to probíhalo?

To možná říkám, děláte toto už dost pozdě, víte, ale dobře že to děláte, když člověk sleduje, jak zase, noviny, že to je nadsazený a tak, víte, to bylo tak, ta hrůza se odehrála... Asi jako mě pořád vzpomínky na kriminály mne děsí, tak asi...

Chtěl jsem se zeptat, co se stalo s domy, které opustili jejich židovští majitelé?

V Boskovicích to zabralo asi město, jo, tady se potom rozprodalo... Já nevím, já už jsem to tak nesledoval, my jsme nikdy dům neměli, my jsme bydleli v nájmu, my jsme měli jednu místnůstku, to byla krejčovská dílna, tam jsme spávali, v dětství byl pod krejčovským stolem šuflík a tam jsme spávali, víte to je... Tenkrát byla jiná doba a žilo se úplně jinak, než jak se žije teď.

Vzpomenete si, jestli si k vám třeba schovali nějaké věci vaši příbuzní, před tím, než byli deportováni?

To si nepamatuju.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Viděl jste, že by třeba někdo odnášel nějaké věci třeba z těch židovských domů?

Já jenom vím, když jsem potom se byl podívat na židovským hřbitově, co tam je rozbitejch náhrobků, lidi to vykrádali, odváželi ty náhrobní desky, to bych vám o tom mohl, ale...

Kdy jste se tam byl podívat?

No když jsem přišel z kriminálu v tom padesátým roce, to jsem žasl, jak zpustl židovskej hřbitov.

A za války?

Za války jsem tam chodil s babičkou na trávu, že děda se o to staral, a i tatínek, o ty židovský hřbitovy. Ale jak to teď vypadá, to já nevím...

A k tomu rozkrádání a vykrádání hrobů docházelo za války, nebo až po válce?

Hodně se zničilo až po válce, že to byly ty pomníky, to byly luxusní, jo, a byly rozbitý desky a víte... To jsem nikdy... U nás byl hřbitov posvátný místo, a že z toho udělali takový rumoviště, to jsem nikdy nepochopil.

A co se stalo s obchody a továrnami, které vlastnili židovští majitelé?

To se znárodnilo.

A za války?

No za války, když to bylo židovské, tak židům se to sebralo, no a pak to zabrali komunisti.

Dobrý, já vám zatím děkuju mockrát za rozhovor.

...

Pane Farber, ještě bych se vás zeptal na pár otázek, poté co jsme si dali pauzu.

Jo.

Vy jste si rovněž vzpomněl na tu protižidovskou písničku, kterou jste slýchal, můžete nám jí zazpívat?

„Nekupujte u židů kávu, cukr, mouku, neb oni nám zabili v Polné jednu holku, v Polné v jednom lesíčku, stala se tam vražda, zabili nám dívčinu, ta židovská banža,“ to si pamatuju, to se mi vybavilo.

Víte o čem je ta písnička, k čemu se vztahuje?

No tam, pravděpodobně v Polné tam se něco takovýho odehrálo, že tam buďto tam někdo zabil tu holku, ale že hned vznikla písnička, a i tu melodii jsem si vybavil, a tak dál.

Stalo se někdy v Boskovicích, že by se ztratila nějaká dívka a nařkli by tady místní židy z toho, že by jí...

Já si nepamatuju.

Vzpomenete si na jména vašich příbuzných, kteří byli deportováni z Boskovic?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Bruhl, Farber, Hatschek, Ulmann, ale to, to je... Bruhl, tam bylo těch Bruhlů víc, ale člověk nevěděl... Ono to u těch židů bylo hodně těch sestřenic, bratranců, a tam to bylo hlubší, jak u nás, jo.

Kdo z nich byl nejbližší vaší rodině, s kým jste se nejvíc stýkal? Vzpomenete si na jejich jména?

To byli ti Bruhlovi, a jeden ten Bruhl byl továrník, maminka sloužila u Braunů, to byl taky továrník, žid, v Boskovicích. A ona tam byla jako šička a oni protože si jí oblíbili, tak byla šikovná... Tam jsem poprvní pil kakao, to vím jako z dětství, že jsem pil u Braunů kakao, to byl továrník... A i se mi vybavilo, kde měl továrnu v Boskovicích. Tam byla výsada taková, to židovské město, tam oni se soustředili...

Chci se zeptat, zmínil jste, že v Boskovicích byla rovněž Makabi organizace, že tam byla Makabi.

No, Makabi, oni, to bylo všechno... Aj ten dům, ta tělocvična, byla Makabi.

Vy jste chodil rovněž do Makabi? Jestli jste chodil taky do Makabi?

Ne, ne, ne, já jsem chodil do Orla, a hlavně do Skautu.

A když třeba hráli Makabi proti někomu jinému, chodili se třeba boskovičtí, fandili třeba Makabi nebo to byla spíš věc židovské komunity?

Ne tam když já jsem dorůstal, tak už to jako upadalo, už těm židům... Nevím, co tam hrálo... V těch Boskovicích, já už jsem nedávno četl, asi že je to zbourané, já nevím. Já už jsem delší dobu z Boskovic pryč, víte, ale pozvali mě na setkání divadelníci, no ale onemocněl jsem, tak jsem tam nebyl.

Já vám děkuju mockrát za rozhovor.